

Barnkonventionen

- en introduktion till barnrätten

Grundutbildning för förtroendevalda
Kommunledningskansliet 2023

Utbildningens syfte

Syftet är att öka kunskapen om barnets rättigheter bland förtroendevalda i Nyköpings kommun

Utbildningens mål

Efter att ha genomgått den här utbildningen ska du:

- Känna till grunderna om barnets rättigheter.
- Vara medveten om samspelet mellan barnets rättigheter och ditt arbete.
- Veta var du hittar mer stöd och information om barnets rättigheter.

Nyköpings kommun och barnets rättigheter

I Nyköpings kommun är barn och unga en prioriterad målgrupp och vi ska ta hänsyn till deras rättigheter.

Från och med 1 januari 2020 är även Barnkonventionen svensk lag. Regeringen vill genom lagen skapa ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Att barnkonventionen är lag innebär alltså att barnets rättigheter stärks ytterligare. Vare sig du är medarbetare, chef eller förtroendevald ska du arbeta utifrån ett barnrättsperspektiv.

Ett barnrättsperspektiv innebär att säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses. Oavsett yrkesroll blir man aldrig fullärd. Alla inom Nyköpings kommun oberoende funktion, behöver kontinuerligt fördjupa sina kunskaper om barnets rättigheter.

Den här utbildningen syftar till att lägga en grund för ett barnrättsanpassat synsätt.

Barnkonventionens grunder

Barnkonventionen

- Barnets mänskliga rättigheter sedan 1989
- Ratificerades i Sverige 1990
- Svensk lag sedan 1 januari 2020
- Innehåller 54 artiklar varav 41 handlar om rättigheter
- Utgår från barnets grundläggande behov
- Gör barn upp till 18 år till rättighetsbärare
- Gör barnet till subjekt och betraktar barnet som en kompetent individ

Reglerar tillsammans med övrig lagstiftning all offentlig verksamhet och myndighetsutövning som är till för; rör eller påverkar barn direkt eller indirekt

Barnkonventionen som lag beskriver:

VAD SOM INTE FÅR GÖRAS mot något barn

VAD SOM MÅSTE GÖRAS för varje barn

i 54 artiklar av vilka 41 handlar om rättigheter.

➤ **Alla** offentliga huvudmän är skyldighetsbärare enligt art. 4

Barnkonventionen som lag: vad ändrades?

Konsekvenser:

- Att barnkonventionen inkorporerats som svensk lag innebär att konventionen är direkt tillämplig. Tidigare: "tolkning fördragskonformt" - det vill säga att det "räckte" att ta hänsyn till...
- Stärker barnets rättigheter och präglar synen på barn i samhället och i våra verksamheter.
- Påskyndar transformeringsprocesser i andra lagstiftningar (anpassning av befintlig lagstiftning att harmoniera med barnkonventionen).
- Bidrar till ny rättspraxis (och täpper till luckor i befintlig lagstiftning genom vår uttolkning).

Juridiska förändringar:

- Barnkonventionens status som "vanlig" svensk lag innebär att barnrättslagen nu utgör allmän lag = jämförbar med annan lag - men står under grundlag.
- Lagtolkningsprincip är applicerbar. Ändamålstolkning; ny lag före gammal lag; speciallagstiftning före allmän lag, osv.
- Barnkonventionen omfattar även granskande myndigheters uppdrag t.ex. IVO, Skolinspektionen

Varför behövs barnkonventionen?

Barnets rättigheter behöver stärkas och säkerställas inom kommunens verksamheter.

Vårt sätt att se på barn speglas i vårt arbetssätt och i våra verksamhetsresultat.

Vår syn på barn utifrån..

- Subjekt/ objekt
- Barn/vuxennorm
- Barndom/ ungdom

Präglar:

- Våra arbetssätt, rutiner, metoder, bemötande

Barnkonventionens fyra huvudprinciper

Barnkonventionens huvudprinciper:

Artikel 2 – ickediskriminering

Artikel 3 – barnets bästa

Artikel 6 – liv, utveckling, må bra

Artikel 12 – delaktighet utifrån ålder och mognad

Artikel 4: vår skyldighet att genomföra barnkonventionen

Barnkonventionen uttolkas utifrån respektive ärende och fråga och får sin innebörd i relation till övriga relevanta rättighetsartiklar, övrig lagstiftning, förordningar, beprövad erfarenhet och praxis.

Artikel 2

Alla barn har samma rättigheter och lika värde, diskriminering är förbjuden och alla barn har rätt att slippa diskrimineras.

Artikel 2 ger varje barn lika tillgång till rättigheterna oavsett exempelvis kön, bakgrund eller religion. I Nyköpings kommun arbetar vi utifrån principen om likabehandling som handlar om att aktivt främja mångfald och säkerställa allas lika rättigheter och möjligheter. Vi måste se till att alla barn i kommunen har likvärdig tillgång till tex. socialt skydd, utbildning, trygghet eller kollektivtrafik.

Det är diskriminerande om enskilda barn eller barn i grupp exkluderas eller missgynnas från vissa tjänster på grund av exempelvis ålder, kön, funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet.

Alla barns lika värde och rätt att slippa diskrimineras

Artikel 3

Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn. Artikel 3 ger varje enskilt barn och barn som grupp rätt att få sitt bästa beaktat i beslut som rör dem. Innebörden av barnets bästa skiftar från barn till barn, grupper av barn och mellan olika situationer, ärenden och beslut.

I Nyköpings kommun tas det varje dag beslut av olika slag. Inför beslut som rör barn och unga ska vi tidigt i processen göra en prövning av barnets bästa, dvs. i ärendehantering göra en bedömning av vilket handlingsalternativ som för med sig bäst konsekvenser/ minst negativ påverkan för barn och sammanväger detta med organisationens övriga förutsättningar i beslutsunderlag.

Ibland och när möjligt tar vi reda på barnets behov och barnets inställning, upplevelse av eller åsikt i frågan, och tar hänsyn till barnets synpunkter i eventuella avvägningar.

Det alternativ som sedan bedöms vara till barnets bästa ska väga tungt för beslut.

Barnets bästa ska i första hand beaktas

Artikel 6

Varje barn har rätt till liv och utveckling. Artikel 6 handlar om vikten av att ha en helhetssyn på barnet och understryker varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Rätt till liv handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

För att få en helhetssyn på barnet är det viktigt att vi i Nyköpings kommun skapar förutsättningar både för extern och intern samverkan med barnet i centrum, så att arbetet för barns rättigheter inte begränsas av ett stuprörstänk (brist på helhetssyn), då barnkonventionen gör oss skyldiga att samverka.

Artikel 6 visar på hur rättigheterna i konventionen är odelbara och beroende av varandra. Om barnets rättigheter till liv och utveckling ska tillgodoses behöver även övriga rättigheter i konventionen tillgodoses.

Barns rätt till liv,
utveckling och att må bra

Artikel 12

Av artikel 12 i barnkonventionen framgår att barn har rätt att komma till tals. Rättigheten som framgår består av två delar. Den första handlar om att ett barn ska få uttrycka sig fritt i alla frågor som rör barnet. Den andra handlar om hur detta ska gå till i vissa situationer - när en fråga är föremål för bland annat ett administrativt förfarande. Ett administrativt förfarande kan exempelvis avse beslut om barns utbildning, hälsa, miljö, levnadsvillkor och skydd. I dessa fall ska de barn som berörs av frågan och förfarandet ges möjlighet att höras.

Rättigheten omfattar även barn som berörs av frågan men som inte har förmåga att uttrycka en åsikt. Barnets åsikt får då inhämtas genom ställföreträdare eller på annat sätt. En viktig detalj är att rättigheten omfattar barnets rätt att framföra sin åsikt och att få den beaktad. Det är således inte barnets rätt att komma till tals som är det huvudsakliga, utan att det som barnet framför har en faktisk betydelse i de beslut som rör barnet.

Barns rätt till delaktighet
i frågor som rör barnet

Tillämpning av barnkonventionen

Hur barnkonventionen bör tillämpas

Exempel som gäller för kommunens samtliga verksamheter:

Barnrättsprövning

- Det finns tydliga rutiner för hur **anmälan till socialtjänsten** ska göras vid misstanke om att ett barn far illa och dessa strukturer och anvisningar är kända av samtliga medarbetare
- När frågor, ärenden eller beslut rör eller får konsekvenser för barn och unga, **ska barn ges möjlighet att höras/ ge synpunkter/ göras delaktiga** utifrån ålder och mognad
- *Vid **alla** frågor som rör barn **ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa**, oavsett verksamhet. För att veta vad barnets bästa är i en viss fråga ska barnets bästa utredas.*

Artikel 3 om barnets bästa: nyckelartikel

Som materiell rättighet

Som tolkningsprincip

Som tillvägagångssätt

Vid **alla** åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, **ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.**

Hur gör vi verksamhet bättre för barn?

Vi utreder barnrättsperspektivet i givet ärende. Tidigt i process!

Metod: *barnrättsprövningar* – vi tar reda på vad som är barnets bästa i ett ärende eller fråga, och gör nödvändiga avvägningar i förhållande till övriga behov och intressen som styr ärendet.

Enligt lag kan vi inte strunta i; godtyckligt gissa vad som är barnets bästa eller missa att dokumentera avvägningar som leder fram till slutsatser som rör barnets rättigheter.

Prövning av barnets bästa i utredningar och inför beslut

Barnrättsprövningar

Artikel 3:

Barnets bästa ska främst beaktas

- *Som tillvägagångssätt*
- (som rättighet)
- (som tolkningsprincip)

Vid **alla** åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, **ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa**

Barnets behov eller barnets bästa?

”Man skulle kunna hävda att barnets behov är liktydigt med barnets bästa, på så sätt att om behoven tydligt utreds och vägs mot varandra bör också beslutet vara till barnets bästa. En central aspekt av barnets bästa är dock /.../ **att bedöma och analysera de konsekvenser som ett beslut kan få för barnet och i en sådan barnkonsekvensanalys ta hänsyn till de rättigheter som barnets har enligt barnkonventionen, bla. rätten att få uttrycka sina åsikter och få dem beaktade. En bedömning av barnets behov och den övriga familjens behov kan ses som ett led i den bedömning som ska göras av barnets bästa men är inte tillräcklig** ” (Barnrättighetsutredningen SOU 2016:19 sid 194)

Barnrättsprövning i relation till laglighetsprövning

Barnkonventionen som lag kan i synnerhet påverka beslut som **påtagligt** och **konkret** berör barn.

Omfattas av laglighetsprövning 13 kap kommunlagen:

Alla invånare har rätt att få lagligheten av beslut prövad genom att överklaga till förvaltningsrätten. Det gäller inte budget eller interna arbetsdokument

Om beslutet strider mot barnkonventionen (genom t.ex. avsaknad av bedömning av barnets bästa eller kränker barnets rättigheter) **kan beslutet upphävas**.

Ordförande i fullmäktige **får vägra ta upp** ärende som strider mot lag – 5 kap. 57 § kommunallagen - vilket **även** omfattar barnkonventionen.

Det är inte analysen och slutsatser som kan överklagas, utan endast formalia, dvs. **att analysen/prövningen av barnets bästa inte har gjorts**.

Det är därför viktigt att vi dokumenterar **att** och **hur** man kommit fram till barnets bästa i beslut som fattas av nämnder, styrelse och fullmäktige och som påtagligt och konkret berör barn.

Genom barnrättsprövningar bestyrks; hur vi utrett och vad vi kommit fram till rörande barnperspektivet med utgångspunkt i barnets rättigheter.

Fokus: hur tillser vi att vi **inte kränker** något barns rättigheter; **hur vi tillgodoser** alla barns rättigheter och hur vi kompenserar när vi inte kan leva upp till vår skyldighet fullt ut.

I barnrättsprövningar:

- Utreder och bedömer vi vad som anses vara barnets bästa;
- Tillser vi att vi inte kränker något barns rättigheter;
- Föreslår vi hur vi tillgodoser alla barns rättigheter;
- Rekommenderar vi hur vi kompenserar när vi inte kan leva upp till vår skyldighet fullt ut.
- Dokumenterar vi resonemang och slutsatser, transparent.

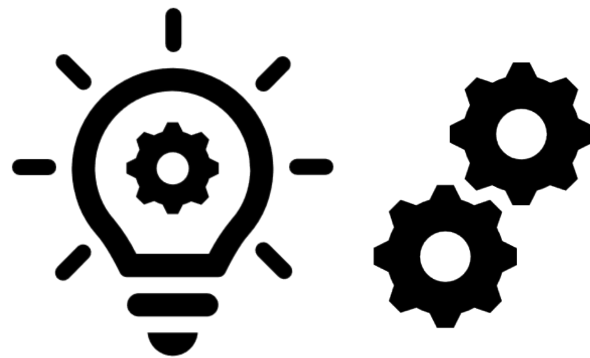

Synnerligen viktiga artiklar

FN:s barnrättskommitté ger i sin allmänna kommentar nr 14 förslag på rättigheter som är särskilt **viktiga att beakta (tillgodose, säkerställa, inte kränka)** i bedömningar av barnets bästa:

- Barnets rätt att uttrycka sina åsikter.
- Barnets rätt till identitet.
- Barnets rätt till familjemiljö och relationer.
- Barnets rätt till omsorg.
- Barnets rätt till skydd och säkerhet.
- Barnets rätt till hälsa.
- Barnets rätt till utbildning.

I övrigt behöver barnperspektivet hittas och uttolkas utifrån respektive verksamhet och integreras i ordinarie verksamhetsutveckling och beslutsprocess

Medskick: vad kan vi göra bättre eller annorlunda?

- Barnrättsarbete är något som ska ske kontinuerligt inom ramen för ordinarie verksamhets- och kvalitetsutveckling. Vi blir inte färdiga!
- Hitta barnrättsperspektiven i en verksamhet; var finns barnet; vad gör vi rätt? Systematisera. Vad behöver vi göra annorlunda? Justera.
- Behöver rutiner uppdateras? Tillskapas?
- Barnrättsprövningar sker *primärt inför* utveckling/ förändring av verksamhet som del av beslutsunderlag
- Tidigt i ärendeprocess!
- Nyttja stödmaterial! Våga efterfråga, testa, ifrågasätt!

Stödmaterial, riktlinje för prövning av barnets
bästa, rutin: platina ärende-nr. KK19/653
Sök på "barnkonventionen" på IN.

Kontaktperson: cajsa.palm@nykoping.se

Tack för er tid!